

■ Alivaltiosihteeri — alkamme sankari

Meitä suomalaisia rangaistaan oikein huonoilla poliitikoilla, erittäin huonoilla pankinjohtajilla ja vielä kehnommilla ay-johtajilla. Jostkus tuntuu, ettei saa illalla unta, kun ajattelee koko asiaa. Hädän hetkellä on mukavaa, että voi luottaa johonkin. Onneksi sentään on alivaltiosihteeri.

Sinä historiallisena päivänä, kun Suomi päätti hakea EY:n täysjäsenyyttä, seurasi koko kansa henkeään pidätellen, kuinka tuo kallisarvoinen anomuspaperi matkasi kaikkien kuriirin kuriiriin, alivaltiosihteeri Veli Sundbäckin "kahdella lukolla varustetussa laukussa" ensin pitkin Helsingin kabinetiteja, sitten Helsinki-Vantaan lentokentälle, mistä lento AY 877 (klo 16.40) vei sen Brysseliin. Brysselin päässä oli vastassa "Suomessa valmistettu Saab", jonka varmalla kyydillä "Suomen hakemus ehti ajoissa EY:n herroille". (HS 19.3.1992)

Sundbäckin salkun matkassa olivat kaikki hyvän agenttitarinan ainekset (oikohan salkku käsiraudalla kiinni alivaltiosihteerin ranteessa?). Genrelle uskollisesti muistettiin mainita myös käytettyjen autojen merkit ja valmistusmaat. Jännää oli, mutta hyvin kävi.

Tyhmpi olisi luullut, että kyseessä oli Sundbäckille eräänlainen "päivä kuninkaan" -ilmiö, että julkisuuden valokeila vain sattui osumaan häneen. Toisin kuitenkin on: Sundbäck on todellinen sankari. Vain kuukausi uhkarohkean EY-matkansa jälkeen hän on jälleen tulossa: nyt on allekirjoitettava 1.600 Eta-sopimuksen sivua ja liitettä, uhkaavasta krampista ja tennis-kynnänpäästä välittämättä. (IL 15.4.1992) Hirnuinen paperipino, mutta onneksi meillä on heittää kehään monessa liemessä keitetty vastustaja.

Jos EY osoittautuikin lohikäärmeeksi, ei meillä ole hätää: alivaltiosihteeri Sundbäck on sekä Pyhä Yrjö että James Bond. Nukutaan kaikessa rauhassa. Ja onhan reserissä vielä Martti Ahtisaari.

Miten se taas olikaan: uutiset eivät ole kertomuksia?

■ Black and white

Suomalaiset journalismin tutkijat on tätä nykyä helppo panna testiin. Jos he ovat lukeneet Johanna Garamin, Ahti Pohjolaisen ja Unto Tikkasen kirjan *Tapaus Uusi Suomi*, heissä on vielä toivoa. Jos he eivät ole lukeneet sitä, he ovat toivottomalla tavalla elämälle vieraita.

Kuitenkaan tuo opus ei ole raportti journalismista, vaan sen taloudellisista alkuehdoista. Se on paikoin kunnan sotamies Shveikin tyyppisiä vejaritarinoita muistuttava kertomus — peilaaja ei sano: diskurssi — pöllöpäistä, jotka olivat vastuussa Uuden Suomen tilaus- ja ilmoitusmyynnistä, tietenkin katastrofaalisin seurauksin.

"Pöllöpäät". Eihän Peilaaja näin väitä, vaan tuon kirjan tekijät, tosin suoraan sanoo pöllöpää käyttämättä. Vastuun kieron strategiaa...

Samalla teos on oiva toimittajanarsoimin ilmentymä. Uuden Suomen päätoimittajat saattoivat olla mitä tahansa täysin kelvottomasta Mauno Saaresta asiasta aina kunnialla hoitaneeseen Jyrki Vesikansaan saakka, mutta "rivitoimittajissa" ei ollut mitään vikaa. He olivat briljaniteja — paitsi jotkut Saaren suosikit jotka taas olivat pöllöpäitä.

Peilaaja on aina pitänyt mustavalkomaailusta. *Tapaus Uusi Suomi* on kuin Peilaajaa varten tehty.

■ Minne hukkuu tiedotteiden kriittikki?

Tiedottajia on pidetty journalistien keskuudessa perinteisesti yhden isännän äänitorvina, jotka arkailevat tietojen kertomista ja pyrkivät kiillottamaan edustamansa yrityksen tai yhteisön kuvaa julkisuudessa. Journalistit taas mieltävät olevansa rintamalinjan toisella puolen. He uskovat uskaltavansa kirjoittaa arkailematta ikävistäkin asioista.

Mutta entäpä jos rintamalinja vaihtuisi?

Keski-Suomen lääninhallitus on käynnistänyt uudentyypisen tiedotusfilosofian, josta hyvänä esimerkkinä käy 7.4. päivätty tiedote, kutsu viestimille lääninhallituksen henkilöstön järjestämille "hallinto-

markkinoille". Kutsu kuuluu: "Pikku-Mauri ja Iso-liro suunnittelevat maakuntahallintoa, läänien lakkauttamista, läänien yhdistämistä ... silti lääninhallituksen virkamiehet ja naiset uskovat järkevästi että heidän työtään tarvitaan läänin asukkaiden etujen turvaamiseksi ..."

Liekö yksikään lehti tai sähköinen väline vetänyt Pikku-Mauria tai Iso-liroa otsikoihin tai edes ingressiin? Uskallettiinko asiaa edes uutisoida oikeilla nimillä vai katsottiinko että tässäkin asiassa tiedottajat taas pyrkivät kiillottelemaan asioita?

■ Haastatteluja otetaan

Monet tiedotusvälineet kehuvat usein "saaneensa jonkun myöntämän haastattelun". Tällainen ilmoittelu on hämärtänyt käsityksiä siitä, onko haastattelu "annettava" vai voidaanko niitä myös "ottaa". Moni luulee myös että ilman haastatteluja ei voisi julkistaa asioita, ei ainakaan suoraan asiasta tietävien suusta. Kyseessä on ns. "off the record" -tilanne eli toimittaja on paitsi kirjaimellisesti myös asenteellisesti sulkenut nauhurinsa tässä kyseisessä haastattelutilanteessa.

Jyväskylän yliopiston eräästä tekijänoikeuskiistasta kirjoittanut Kaja Grunthal (Ylioppilaslehti 5.3.1992 ja Jyväskylän Ylioppilaslehti 19.3.1992) ratkaisi vaikean tietojen saamisen kertomalla lukijoille, että "tämä ei ollut haastattelu".

Toimittaja oli mennyt tapaamaan kiistassa mukana ollutta erästä professori K:ta:

"Ovi on lukossa. Professori K. avaa sen. Hän suostuu puhumaan tekijänoikeuskiistassa kun piilotan kynän reppuun. Ainoa mitä hän antaa luvan kirjoittaa on: Professori ei anna haastattelua. Haastattelun sijaan hän kertoo miksi tätä asiaa ei pitäisi puida julkisuudessa..."

Tämän jälkeen jutussa kerrotaan K:n käsityksiä omasta osuudestaan ko. kiistassa. Toimittaja muistaa lisätä tekstin väliin, että "K. muistuttaa, että tämä ei ole haastattelu"... Lopulta tapaamisesta kertominen päättyy lopputoteamukseen, "Tämä ei siis ollut haastattelu".

Jos jutussa sekä haastattava että toi-

